

Citation style

Marša, Jakub: Rezension über: Lukáš Fasora / Jiří Hanuš, Mýty a tradice středoevropské univerzitní kultury, Brno: Masarykova univerzita, 2019, in: Český časopis historický, 2019, 3, S. 802-804, DOI: 10.15463/rec.1386253248

český časopis historický

copyright

This article may be downloaded and/or used within the private copying exemption. Any further use without permission of the rights owner shall be subject to legal licences (§§ 44a-63a UrhG / German Copyright Act).

jednoty a bratrství, neboli Slovanskému kongresu v roce 1946, 1. všeslovanskému sjezdu po druhé světové válce, tehdy prezentovanému ve východní Evropě jako „apoteoza slovanského vítězství nad fašismem“. Z této roviny autor přistupuje ke kritické reflexi otázky, co pro nás znamená slovanství dnes, tj. slovanské myšlenky v období po pan-slavismu. Připomíná mj. intenzivní diskusi v americkém časopise „Slavic Review“ v roce 2008 a související diskurs, bohužel poněkud stručně, často až tezovitě.

Autor pracuje s poněkud zanedbávaným termínem „mezo-regionalizace“ Evropy, přičemž vychází z definice německého balkanisty Holm Sundhaussena (termín „Geschichtsregion“).⁵ Troebst zde připomíná, že opomíjení „mezo-regionální úrovně“ evropskými historiky kontrastuje s přístupem v jiných disciplínách, sociálních a ekonomických, dokonce v přírodních vědách. Nejedná se jen o koncepcie islandského sociologa Arnasona (působícího v Praze), či dalších badatelů. Ti často pracují s ad hoc regionalizací, stylu „European Coal Belt“ apod. Nelze opominout ani dělení Evropy na regiony podle typu sociálního státu, s čímž pracuje mj. Gösta Esping Andersen.⁶ Na tuto kapitolu navazuje pasáž, věnovaná otázce, nakolik zohledňují tuto problematiku jednotlivé žánry historických prací. Autor se detailněji věnuje obsáhlým

vícedílným dějinám Evropy, včetně prací vydaných v současném Rusku.

V závěru práce diskutuje Troebst dílčí disciplínu, dějiny východní Evropy. Zde oprávněně vychází z myšlenkové bilance britského historika Hugh Seton-Watsona, tématu, které si žádá nejednu monografii k posouzení. Troebstova kniha vyžaduje kromě pečlivého prostudování také hodně přemýšlení. Myšlenkové bohatství (nemluvě o terminologickém), paralely s dalšími rozsáhlými diskursy historiků současných i starších představují dílo, které si dovoluji označit za nepostradatelné pro další výzkum dějin střední a východní Evropy.

Není nutné s autorem vždy souhlasit, důležitější je, že interpretuje kulturně historické obrazce, jejich genezi, přichází s novými myšlenkami, doslova nutí k dalšímu přemýšlení o kulturně historickém regionu, který sám je i dnes různě vymezován. Přispívá tím k dalšímu zhodnocování vlastní identity regionu, pochopení sama sebe, jednoduchým cestám, kterými se jeho jednotlivé subjekty ubírají. Zaslouží si číst, doslova s tužkou v ruce.

Emil Voráček

Lukáš FASORA – Jiří HANUŠ

Mýty a tradice středoevropské univerzitní kultury

Brno, Masarykova univerzita 2019, 224 s., ISBN 978-80-210-9117-7.

Kam směřuje současné školství v České republice? Jakou roli mohou v budoucích letech sehrávat univerzity? Zůstanou relevantními institucemi, nebo ztraceny v moderním světě zpívají nenápadnou labutí píseň své staleté existence? A dokáží v promýšlení

5 Holm SUNDHAUSSEN, *Die Wiederentdeckung des Raums: Über Nutzen und Nachteil von Geschichtsregionen*, in: K. Clewing – O. J. Schmidt (eds.), *Südosteuropa. Von vormoderner Vielfalt und national staatlicher Vereinheitlichung. Festschrift für Edgar Hösch*, München 2005, s. 16–17.

6 Gösta Esping ANDERSEN, *Three Worlds of Welfare Capitalism*, Princeton 1990.

takových problémů pomoci historické kontexty? To jsou jen některé z mnoha otázek, které vyvstávají čtenáři v mysli při procházení knihy *Mýty a tradice středoevropské univerzitní kultury* vydané k příležitosti oslav stoletého výročí od založení Masarykovy univerzity v Brně. Publikace spatřila světlo světa z iniciativy rektora Mikuláše Beka, její autoři se tématem univerzitního prostředí společně zabývali již v minulosti.¹

Knihu ovšem nelze pojímat jako tradiční historickou práci. Publikace totiž užívá historický kontext jako perspektivu k promýšlení současnosti a nejbližší budoucnosti univerzitního prostředí. Klade si za cíl vystupovat především coby úvod do problematiky, podnět k dalším úvahám a inspirace pro diskuzi. Za nástroj interpretace autoři zvolili sedmero mýtů, spojených skrze dějiny se světem univerzit. Sledování kontinuity či naopak diskontinuity ve výkladu a způsobu užívání těchto mýtů, velkých příběhů, vyprávěných uvnitř i vně univerzit, totiž odhaluje dlouhodobý vývoj a proměnlivé priority v jednotlivých epochách včetně současnosti. Koncepce mýtu přitom zůstává uplatněna především v institucionální a personální sféře univerzitního prostředí a nestává se nadřazená pramenům, slouží pouze jako teoretický nástroj pro jejich uchopení.

Fasora a Hanuš se na stránkách knihy postupně zabývají mýtem o univerzitní svobodě, o Humboldtovi, o jednotě universitas, o nezpochybnitelných základech (tedy o hodnotách jevících se ve své době jako nezpochybnitelných, základních a určujících,

přesto svou působností časově ohraničených), o společenské prospěšnosti, o univerzitní samosprávě a mýtem o teritoriu. Čtenáři však nemůže uniknout skutečnost, že se i přes tematickou pestrost s postupem stránek některé myšlenky a podněty v různých kapitolách opakují. To lze označit za možný nedostatek, ale dovoluje to také knize jasně vyzdvihnout do popředí klíčová témata a inspirace.

Myšlenky autorů se soustřeďují na český příběh, obohacený o kontexty ze střední Evropy. Sledování vývoje univerzit ale není nepřekročitelně geograficky omezeno a zabývá se jak příklady ze západní Evropy, tak ze Spojených států amerických a je-li to užitečné, pak také z Asie či Afriky. Publikace zdůrazňuje kulturní specifika jednotlivých prostředí. Dotýká se přitom i více či méně problematických témat, jakými jsou například role (Selhání?) univerzit i univerzitních pracovníků v prostředí totalitních států a vyrovnávání se s tímto odkazem, dále problémy, konflikty a elitářské tendence univerzitního prostředí nejen v dobách politických a ideových otřesů, ale i současný anti-akademismus a anti-intelektualismus značné části laické veřejnosti v České republice.

Autoři však nesledují jen akademické pracovníky či institucionální problematiku univerzit, prostor dostávají také studenti. Mezi vznesenými otázkami lze zvýraznit mýtus o schopnosti univerzit mládež disciplinovat. Připomínány jsou studentské spolky, sehrávající významnou roli při revolučních událostech první poloviny 19. století a v národotvorném procesu, studentské revolty v šedesátých letech 20. století v západní i střední Evropě, stejně jako náchylnost mladých intelektuálů k radikálním ideologiím v čele s rasismem, fašismem, nacionálním socialismem a komunismem.

1 Lukáš FASORA – Jiří HANUŠ, *Masarykova univerzita v Brně – Příběh vzdělání a vědy ve střední Evropě 1919–2009*, Brno 2009; Lukáš FASORA – Jiří HANUŠ, *Filozofická fakulta Masarykovy univerzity – Pohledy na dějiny a současnost*, Brno 2011.

Autoři vycházeli ze studia pramenů přinejmenším ve stejné míře jako z odborné literatury. Ve výběru se ale neomezili na domácí prostředí, hojně čerpali inspiraci a poznatky také ze zahraničí. Publikace je doplněna skromným obrazovým materiálem a rozsáhlým seznamem pramenů a literatury, v textu hojně citovaných, čímž Fasora s Hanušem myšlenkově hutnou knihu příjemně osvěžují a dodávají svým úvahám patřičnou váhu.

Kniha *Mýty a tradice středoevropské univerzitní kultury* odvážně vystupuje jako aplikovaný historický výzkum. Jedná se o pojetí novátorské a v případě českého školství také inspirativní. Úvahy nad dalším směřováním staví do popředí humboldtovské pojetí univerzity, střetávající se s akademickým kapitalismem. Promýšlí klady a zápory liberálního vzdělávání a ve střední Evropě mnohdy zbrklé pokusy aplikovat bez patřičného promyšlení a diskuze vzory ze západoevropských či amerických univerzit. Právě otevření široké debaty a pátrání po roli univerzit v dynamickém 21. století patří k hlavním ambicím a přínosům publikace, o které lze konstatovat, že naděje autorů o propojení aktuálních otázek s historickými souvislostmi dozajista naplňuje.

Jakub Marša

Klaus HERBERS – Viktoria TRENKLE (Hrsg.)

Papstgeschichte im digitalen Zeitalter. Neue Zugangsweisen zu einer Kulturgeschichte Europas

(= Beihefte zum Archiv für Kulturgeschichte, Bd. 85)

Köln-Weimar-Wien, Böhlau Verlag 2018, 211 s. s množstvím barevných reprodukcí, ISBN 978-3-412-50959-0.

O tom, že se pomocné vědy historické, tedy zejména diplomatika a paleografie, snaží (někdy úspěšně, jindy méně) držet krok s digitalizací a jinými aplikacemi počítačové éry, není pochyb. Jedním z dokladů je i tento sborník, který vznikl z referátů, vzešlých ze seminářů pořádaných na univerzitách v Erlangenu a Mnichově. Že se pokouší o aplikace na podkladu papežské diplomatiky, je dáno jednak odborným zaměřením účastníků uvedených zasedání, jednak ovšem charakterem vlastního objektu. Papežská diplomatika je totiž tématem, jehož produkty prostupují celou západní křesťanskou kulturou a historií až do současnosti s tím, že čím hlouběji se postupuje do minulosti, tím víc stoupá jejich dopad na jednotlivé regiony. Že tu ovšem mohlo jít jen o omezené sondy, se rozumí samo sebou, což ovšem znamená, že jde jen o velmi dílčí analýzy a často ne vždy dostatečně prověřené závěry. Ale i tak se nabízejí podněty pro další diskusi.

Není třeba upozorňovat na všech dvanáct ve sborníku přicházejících příspěvků, rozhodně je ale dobře seznámit se podrobněji se statí předního znalce (starší) papežské diplomatiky a iniciátora uvedených setkání, Klause Herberse. Ten konstatuje, že papežská listina není jen právní dokument, ale také výrazný element kulturních dějin